

УДК 372.32

ББК 75.1

Кірієнко М.П.,

Шпак Т.В.

ЗМАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ ВЕЛОСИПЕДНОМУ СПОРТІ

У статті розглянуто основні питання використання особливостей змагальної діяльності в підготовці велосипедистів-професіоналів та аматорів. На основі аналізу науково-методичних літературних даних і практичного досвіду наведені прояви особливостей сучасної змагальної діяльності велосипедистів.

Ключові слова: змагальна діяльність, велосипедний спорт, професійний спорт, система підготовки велосипедистів.

The main questions of the use of features of contention activity are considered in preparation of cyclist's professionals and amateurs. On the basis of analysis of scientifically-methodical literary date and practical experience the displays of features of modern contention activity of bicyclists are resulted.

Key words: contention activity, cycling sport, professional sport, system of preparation cyclist's.

Постановка проблеми та результати останніх досліджень. Основний засіб визначення можливостей людини – це можливість помірятися силою з іншою людиною. Відомо, що перші спроби виділення найсильніших у різних напрямках чоловічої діяльності з'явилися на змаганнях, що пізніше, а саме з 1896 року, трансформувалися в сучасні Олімпійські ігри. І вже на перших Олімпійських іграх спортсмени змагалися в шістьох дисциплінах велосипедного спорту. А взагалі перші змагання з велосипедного спорту були проведені в 1869 році у Франції за маршрутом Париж – Руан довжиною у 128 кілометрів [1; 7].

Випробуванням людських можливостей стала поява в 1903 році гонки “Тур де Франс”. Ця гонка стала найяскравішим зразком прояву можливостей організму людини та технічного засобу пересування – велосипеда. Уже в першій гонці “Тур де Франс” довжиною у 2428 км, що мала шість етапів, брали участь 60 спортсменів, а закінчили гонку 11 спортсменів, що становить 18 відсотків.

У науковій літературі мають місце різні підходи до визначення змагальної діяльності й спортивних змагань: виділяють у змаганнях прояви “специфічної форми агресивності”, “задоволення бойового інстинкту”, “зменшення психологічної напруги” тощо. У даному разі відзначається сутність спортивних змагань, в основі яких лежить глибоке усвідомлення, а не інстинктивна діяльність людини [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Спортивні змагання характеризуються конкуренцією. Причини суперництва виникають не тільки між спортсменами й тренерами. У конкурентні відносини вступають національні олімпійські комітети й національні федерації, організатори систем підготовки спортсменів, керівники команд, наукові працівники, лікарі, фахівці служб забезпечення. Особливе місце в цих стосунках займають фірми – постачальники спортивного інвентарю та обладнання, спортивної форми, тренажерів, діагностичних приладів, комплексів харчових добавок та інших товарів для спорту й уболівальників [1; 2].

Спортивні змагання як явище соціального життя підпорядковується основним принципам людської діяльності. З появою конкуренції матеріально технічне забезпечення потребує нового ставлення до змагань. Необхідно створювати умови для спортсменів, їх мотивацію на спортивних змаганнях. Так з'явилися професійні команди, групи, які керувалися переважно комерційними інтересами. Подібні команди об'єднувалися на конкретно визначені змагання. У велосипедному спорті – це перші змагання “Тур де Франс”, потім з'явилася серія змагань для професіоналів. Комерціалізація велосипедного спорту вищих досягнень вимагала реформи професійних

команд. Так, наприкінці ХХ століття з'являються професійні команди вищої категорії "Про Туру" і професійні континентальні команди.

Змагальна діяльність у велосипедному спорті регламентована календарем змагань для професіоналів вищої категорії "Про Туру" та континентальних команд. Крім цього, з 1996 року залишився міжнародний календар для спортсменів віком до 23 років. Це пояснюється тим, що з 1996 року до участі в Олімпійських іграх отримали доступ професіонали всіх категорій, а в систему отримання ліцензій уведено світовий рейтинг UCI.

У цілому, змагальна діяльність і система змагань вивчені й досліджені, проте стосовно визначення особливостей змагальної діяльності на даному етапі розвитку велосипедного спорту в доступній літературі ще недостатньо даних [1; 2; 3; 4; 6].

Мета роботи – визначення особливостей змагальної діяльності в сучасному велоспорті.

Методи дослідження. У роботі використовувалися такі методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, ретроспективний аналіз, аналіз системи підготовки провідних спортсменів України (професіоналів різних категорій "Про Туру", континентальних турів).

Результати дослідження. Як свідчить аналіз цільових програм підготовки провідних українських велосипедистів, змагання розподіляються на підготовчі, контрольні, модельні (ті, що підготовлюють), відбіркові та головні [1; 2]. У сучасному велоспорті це стосується спортсменів переважно віком до 23 років, тому що до професійних команд зараховуються спортсмени віком понад 23 роки. Проте в професійних командах категорії "Про Туру" передбачається й підготовка резерву, в кожній команді повинно бути від двох до чотирьох спортсменів віком від 20 до 23 років. Ці молоді спортсмени мають спеціальну програму змагальної діяльності. Система підготовки спортсменів передбачає тренувальні й змагальні навантаження з розподілом видів змагань [1; 3].

Разом із тим відзначимо, що в провідних українських велосипедистів змагальна діяльність становить 25–30 % від загального обсягу навантажень. Кількість стартів залежно від специфіки підготовки до гонок на час і до групових гонок становить 100–107 та 110–120 стартів відповідно (табл. 1). Підготовчі, контрольні та модельні змагання в підготовці до гонки на час і до групової гонки становлять 96–96,4 % та 96,4–96,7 % відповідно від загальної кількості стартів.

Таблиця 1

Кількість стартів протягом року у висококваліфікованих велосипедистів

Параметри змагальної діяльності	Дисципліни велосипедного спорту на шосе	
	Гонка на час	Групова гонка
Загальна кількість стартів	100–110	110–120
Підготовчі, контрольні, модельні	96–106	106–116
Відбіркові	1–2	1–2
Головні	1–2	1–2

Найбільш характерним є те, що для провідних спортсменів головними змаганнями є чемпіонати світу, Європи й один раз на чотири роки – Олімпійські ігри. Для спортсменів із резерву збірних команд головними змаганнями є чемпіонати України, Всесвітні Універсіади та інші змагання.

Кількість стартів для спортсменів резервного складу зменшується, але співвідношення видів змагальної діяльності до загальної кількості стартів залишається. Окрім цього, для кожного спортсмена необхідно розробляти оптимальну модель змагальної діяльності відповідно до індивідуального плану підготовки.

Стає очевидним, що основним стимулятором мобілізації можливостей організму спортсменів є такий психологічний фактор, як матеріальна мотивація. В останньому двадцятиріччі це було особливо помітно на Олімпійських іграх.

Слід зазначити, що у велосипедному спорті при цільовому програмуванні тренувального процесу підготовки спортсменів змагальна діяльність стає не тільки засобом контролю за рівнем підготовленості, а й основною метою цільової підготовки спортсмена, причому оптимальне співвідношення видів змагань надає можливість розкрити потенційні можливості, фізичні та психологічні резерви його організму.

Звертає на себе увагу той факт, що у видах спорту, де відсутній професійний спорт, матеріальна мотивація на різних за рівнем змаганнях не завжди позитивно впливає на підготовку до головних змагань.

Як свідчать отримані дані, з кожним роком комерціалізація у велосипедному спорті набирає значних обертів. Професійний велосипедний спорт розподілився на дві категорії. Вища категорія – “Про Тур” – 20 команд і континентальний тур – 80 команд. Як було визначено раніше, для кожної категорії команд розробляється відповідний календар змагань. Змагальна діяльність професіоналів складає 55–60 % від загального обсягу навантажень, 95–130 днів змагань на рік [2]. Важливо відзначити те, що в професійному спорті підготовка переважно проводиться через змагальну діяльність. Контракт професійного гонщика конкретно визначає завдання на кожні змагання та конкретну роль у команді, невиконання зазначених у контракті зобов’язань передбачає санкції. Як приклад, можна навести такий факт: український гонщик С.Гончар під час проведення гонки “Тур де Франс” одержав дві перемоги на етапах (у гонці на час) і став лідером гонки, але обов’язки за контрактом у нього інші, й він був змушений забезпечувати харчування спортсменів своєї команди.

Відзначимо, що кожна професійна команда має свої основні завдання на змаганнях. Якщо в олімпійському спорті чемпіонати світу, Олімпійські ігри є головними змаганнями, то для професіоналів вони особливо не визначені. Причина в тому, що в цих змаганнях професійні команди не беруть участі, а професійні гонщики стартують за національні команди.

Таким чином, змагальна діяльність у професійному спорті пов’язана з вирішенням комерційних завдань і виконується засобами реклами. На кожних професійних змаганнях телекомпанії наживо транслюють гонки від старту до фінішу, притому тільки лідерів, і в цьому полягає основне завдання для спортсменів-професіоналів. Професійні гонки дуже популярні серед населення різних континентів. Перемога на змаганнях у річному циклі для спортсменів-професіоналів є основою контрактних умов.

Згідно з наявними даними, чемпіон XXIX Олімпійських ігор у гонці на час і призер у груповій гонці велосипедист-професіонал із Швейцарії Ф.Кончеларі з 2001 до 2008 рр. здобув 46 перемог, а в 56 змаганнях посідав місце в п’ятірці кращих (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика змагальної діяльності велосипедистів-професіоналів, що стали чемпіонами та призерами XXIX Олімпійських ігор

Прізвище	Вік	Країна	Місце на XXIX Олімпійських іграх	Кількість перемог	Кількість змагань, де спортсмен увійшов до 5 кращих
Ф.Кончеларі	27	Швейцарія	Гонка на час	2001–2008 рр.	
			1 Групова гонка 3	46	56

Продовження табл. 2

Е.Ларсон	28	Швеція	Гонка на час 2	2001–2008 рр.	
				8	13
Л.Лейфеймер	35	США	Гонка на час 3	1998–2008 рр.	
				30	46
С.Санчез	30	Іспанія	Групова гонка 1	2000–2008 рр.	
				15	30
Д.Ребелін	37	Італія	Групова гонка 2	1998–2008 рр.	
				46	122

Чемпіон світу 2008 року в гонці на час професіонал Б.Грабш здобув 14 перемог і у 18 гонках посідав місця в п'ятірці кращих спортсменів (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика змагальної діяльності велосипедистів-професіоналів, що стали чемпіонами та призерами чемпіонату світу 2008 року

Прізвище	Вік	Країна	Місце на чемпіонаті світу	Кількість перемог	Кількість змагань, де спортсмен увійшов до 5 кращих
Б.Грабш	33	Німеччина	Гонка на час 1	1998–2008 рр.	
				14	18
С.Туфт	31	Канада	Гонка на час 2	2001–2008 рр.	
				11	14
Д.Забриски	29	США	Гонка на час 3	2001–2008 рр.	
				8	12
А.Баллан	29	Італія	Групова гонка 1	2005–2008 рр.	
				5	21
Д.Кунего	27	Італія	Групова гонка 2	2000–2008 рр.	
				36	44
М.Брешель	24	Данія	Групова гонка 3	2004–2008 рр.	
				8	13

Висновки

1. Змагальна діяльність в олімпійському спорті є основною цільовою метою підготовки спортсменів.

2. Оптимальне співвідношення різних видів змагань (головних, підготовчих, контрольних, відбіркових) до загальної кількості стартів надає можливість розкрити потенційні можливості, фізичні та психологічні резерви організму спортсменів.

3. Змагальна діяльність у професійному велоспорті є основою контрактних умов, пріоритетність міжнародних змагань визначається комерційною ефективністю команд.

4. Використання професійного міжнародного календаря для підготовки українських спортсменів – членів зарубіжних команд до чемпіонатів світу, Олімпійських ігор дуже проблематично. Потрібно створювати спільні професійні команди з українських і зарубіжних спортсменів. Тільки за таких умов буде можливість ефективної підготовки українських спортсменів до головних змагань із використанням міжнародного професійного календаря.

1. Платонов В.Н. Система подготовки в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения / В.Н.Платонов. – К. : Олимпийская литература, 2004. – С.101–131.
2. Профессиональный спорт / С.И.Гуськов, В.Н.Платонов. – К. : Олимпийская литература, 2000. – С.16–18, 265–274, 343–348.
3. Булатова М.М. Теоретико-методические основы реализации функциональных резервов спортсменов в тренировочной и соревновательной деятельности : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра. пед. наук / М.М.Булатова. – К., 1996. – 50 с.
4. Келлер В.С. Система спортивных соревнований и соревновательная деятельность / В.С.Келлер // Теория спорта. – К. : Вища школа 1987. – С.66–100.
5. Понамарев Н.И. Функция спорта и его место в системе общественных отношений / Н.И.Понамарев // Теория спорта. – К. : Вища школа, 1987. – С.45–65.
6. Шустин Б.Н. Модельные характеристики соревновательной деятельности / Б.Н.Шустин // Современная система спортивной подготовки. – М. : СААМ, 1995. – С.50–73.
7. Полищук Д.А. Велосипедный спорт / Д.А.Полищук. – К. : Олимпийская литература, 1998. – С.7.